

A HALÁSZAT MINDEN ÁGAZATÁT FELÖLELŐ SZAKLAP.

KIADJA: AZ ORSZÁGOS HALÁSZATI EGYESÜLET. * SZERKESZTI: UNGER EMIL DR.

Kéziratok és szakkérdések
a szerkesztőség címére küldendők.

Előfizelési díjakat és hirdetések az
Országos Halászati Egyesület
Budapest, V. ker. Kossuth Lajos-tér 11.
félelelet 56. fogad el.

MEGJELENIK EGYSZER MINDEN HÓ KÖZEPÉN.

Az Országos Halászati Egyesület tagjai ingyen kapják.

Nemtagoknak előfizetési díj:

Egész évre 12 pengő.

Fél évre 6 pengő.

Külföldre egész évre 16 pengő.

Allami alkalmazottaknak 50 %-os kedvezmény jár.

Verantwortlicher Redakteur:
Dr. Emil Unger.

Administration: Ungarischer
Landesfischerei-Verein,
BUDAPEST,
Kossuth Lajos-tér 11. félelem. 56.

Szerkesztőség: Budapest,
II., Herman Ottó-út 15. sz.

Országos m. kir. Halélettani és
Szennyvízvizsgáló Intézet

HALÁSZAT — (FISCHEREI)

FACHBLATT FÜR DIE GESAMTINTERESSEN DER FISCHEREI

Organ des Ungarischen Landesfischerei-Vereins Budapest.

Redaktion: Kgl. Ung. Landes-
anstalt für Fischereibiologie
und Abwasserkunde. Budapest,
II., Herman Ottó-út 15. sz.

TARTALOM: Heincz Pál miniszteri tanácsos. — A pontyokra keserűségéről. Dr. Unger Emil. — A balatoni halászat multjából. (II. közlemény) Dr. Lukács Károly. — Őszinte szó egy fiatal tógazdához. Id. Zimmer Ferenc. — A pezsmacocok (Fiber zibethicus). Vásárhelyi István (Folytatás). — Irodalom—Könyvismertetés. — Ujdonságok—Vegyesek. — Árjegyzés. — Hirdetések.

INHALTSANGABE FÜR DAS AUSLAND. P. Heincz Ministerialrat. — Bittere Karpfenroten. — Aus der Vergangenheit der Balatonsee fischerei. (II. Teil.) — Aufrichtige Worte zu einem jungen Teichwirt. — Die Bisamratte. Schrifttum. — Neuigkeiten. — Preisliste. — Anzeigen.

Heincz Pál miniszteri tanácsos.

A Kormányzó Úr Öföméltósága f. évi június hó 30-án Budapesten kelt legfelsőbb elhatározásával Heincz Pál miniszteri osztálytanácsosnak, a miniszteri tanácsosi címet és az V. fizetési osztály jellegét legkegyelmesebben adományozni méltóztatott.

E rövid hivatalos híradás lapunk vezetőhelyére kívánkozik, mert olvasása osztatlan, nagy örömet jelent mindenkinek, aki a magyar halászat ügyével valaminő kapcsolatban áll. Heincz Pál nevét nemcsak egyesületünk minden tagja és a „Halászat“ minden olvasója, de hazánknak úgyszólván valamennyi halásza, horgásza, tógazdája és halkereskedője ismeri és tisztelettel, hálával emlegeti azokért a szolgálatokért, amelyeket előbb mint az Országos Halászati Felügyelőségnek vezetője, újabban pedig mint a földművelésügyi miniszterium halászati ügyosztályának vezetője végzett és végez, fáradságot nem ismerő buzgalommal, szervezőképességgel, önzetlenséggel és kiváló szaktudással, a gyarapodó magyar haza halászatának föllendítése érdekében.

Nem lehet célunk, hogy itt érdemeinek teljes méltatására vállalkozzunk és munkásságának sikereit mind felsoroljuk, csak a legkimagaslóbbakra akarunk rámutatni: Heincz Pál szervezte meg a hazánkba visszatért területek halászatát. Igen rövid idő alatt sikerült megalakíttatnia ezeken a halászati társulatokat. Nagy szaktudással szervezte meg a halászati tanfolyamokat, kifejlesztette a hazai pisztrángtenyésztést, berendezte és kibővítette a lillafüredi pisztrángos tangazdaságot. Pihenést nem ismerve, a késő esti órákig szokott dolgozni hivatalában, melyet a földművelésügyi miniszter úr az ő vezetésé alatt emelt önálló ügyosztálya, elismerve ezzel is a halászat fontosságát és az ő érdemeit a földművelésügyi igazgatás keretében.

Az Országos Halászati Egyesület igazgatójaként végzett buzgó tevékenységéről lapunk régebbi számai eléggé tanúskodnak. Munkatársai tudják, hogy a halászat ügyei jó ke-

zekben vannak Heincz Pálnál, akit igaz örömmel üdvözlünk miniszteri tanácsossá történt kinevezése alkalmával és a lap minden olvasója nevében is további működéséhez sok szerencsét kívánunk.

A pontyokra keserűségéről.

— Tógazdáink szíves figyelmébe. —

Lapunk áprilisi számában felhívást intéztünk tógazdáinkhoz, melyben kértük, hogy a nyári hónapokban a csilagfűrttel etetett pontyokból néhány darabot fogjanak ki főzzék meg külön az ikráját tiszta vízben, azután izleljék meg a főtt ikra levét és magát az ikrát is, annak megállapítása végett, hogy nem keserű ízű-e?

Amennyiben az ikra és annak leve — keserűsége folytán — élvezhetetlennek bizonyulna, kértük ennek a körülménynek az Országos m. kir. Halélettani és Szennyvízvizsgáló Intézet (Bpest, II. Herman Ottó út 15.) levélben való bejelentését.

Eddig kérésünknek egy helyen tettek eleget és ott fel is hatalmaztak, sőt kérlek, hogy az esetet e helyen hozzam nyilvánosságra. (Ilyen felhatalmazás és kérés nélkül a bejelentések adatait nem hozzuk nyilvánosságra.)

Az Illik Viktor tagtársunk gödi halastavában tartott tógazdasági nemespontyokat csilagfűrttel mérsékeltet etetik, úgyszólván csak azért, hogy lefogyását megakadályozzák. Az onnan fogyasztásra kerülő pontyok ikrája mégis keserű ízűnek bizonyult, annyira, hogy fogyasztásra alkalmatlan, s azt halászlébe felhasználni emiatt nem lehet. A halak húsa, sőt a teljes pontyok teje is kifogástalan.

A csilagfűrtöt a gödi tógazdaságban beáztatással készítik elő etetésre. Könnyen lehetséges, hogy ahol gőzölés-

sel történik az előkészítés, ott az ikra megkeseredése nem észlelhető.

Fentiek elegendő útmutatást adnak tógazdáinknak az általam kért próbafőzések mikénti végzésére. A magyar tógazdaságok elsőrendű érdeke, hogy evvel a kérdéssel foglalkozzanak, s a próbafőzések eredményét mielőbb közöljék. Amennyiben kiderülne, hogy a csillagfürtnek csupán beáztatással való előkészítése és etelése esetén sem minden tógazdaságban fordul elő az ikra megkeseredése, akkor valószínűleg a csillagfürt bizonyos minősége, vagy a víz valamilyen sajátosága gyakorol erre befolyást, és a bejelentések támaszpontot adhatnak a jelenség okainak felderítésére.

Egyelőre csak azt a tanácsot adhatjuk azon tógazdaságoknak, melyekben az ikra megkeseredését észlelik, hogy a csillagfürt etetését az évad utolsó hónapjában vagy szüntessék be, vagy mielőbb térjenek át a gőzöléssel való előkészítésre.

A keserű ikrájú pontyok *értékesítése* ugyanis igen kellemetlen panaszokra adna alkalmat, amit országos érdekből is feltétlenül el kell kerülnünk. Bejelentések nélkül a baj terjedelméről egyelőre fogalmunk sem lehet. Nincs kizárva, hogy a baj egészen szórványos csak, de lehet, hogy sok tógazdaságban észlelhető lesz, talán még olyanban is, ahol nem *csillagfürttel* etetnek. A próbafőzések ott sem lennének egészen hiábavalók, sőt olyan adat bejelentés igen érdekes lenne, ahol a keserű íz nem csillagfürttől származna. Fontos természetesen, hogy az epehólyag el ne szakadjon az ikra kivételékor, mert az is keserűvé tenné az ikrát.

Dr. Unger Emil.

A balatoni halászat multjából.

(II. közlemény.)

A balatoni halászati jogtulajdon történeti fejlődését vizsgáló tanulmányunkban idáig legtöbb adatot a Balaton-fő vizekre vonatkozólag volt módunkban összegyűjteni. Segítségünkre volt ebben a munkában *Csánky* Dezső óriási levéltári anyagot rendszerbe foglaló munkája Magyarország történeti földrajzáról a Hunyadiak korában (1891-97). *Békefi* Remig zirci apátnak Lóczy Lajos megbízásából írt műve a Balatonvidék egyházairól és váiról a középkorban (1907), *Bél* Máttyás kéziratban maradt és gondozásunkban balatoni részeiben közelebb kiadásra kerülő történeti földrajza a XVIII. század első feléből, *Acsády* Ignác könyve a jobbágytság történetéről, *Szabó* Dezső a urbérrendezésről és *Hárich* János szorgalmas értekezése a veszprémvölgyi apácák birtokainak újkori történetéről (1928). Az Orsz. Levéltár idevágó anyagának legfontosabb részét magunk is átvizsgáltuk, kijegyezvén abból a halászatra vonatkozó adatokat.

A Vörösberénytől, régi nevén Szárberénytől Akarattyáig húzódo partvonalon a korábbi századokban jóval több helység osztozott, mint napjainkban. Ha a lakosok abszolút száma nem is lehetett nagyobb a mainál, de bizonyos, hogy több lakott hely, amely a kuruckor óta a szó szoros értelmében pusztává lett, mert elpusztult, régen népes falu. legalább is egyházas helység volt. Szárberény, Máma, Sándor, Kenese, Csittény: így húzódtak a falvak ÉNy-Dk-i irányban, s ezekből ma már csak Vörösberény és Kenese maradt önálló község, a többit a török hódoltság vagy a szabadságharc idején fedél nélkül maradt lakói odahagyták. Aki nem messzebb költözött, az a védett Veszprémbe vagy Kenesére húzódtott.

Mindezeknek a községeknek Szent István óta az újatos *veszprémvölgyi apácák* voltak a földesurai. Első királyunk az új évezred első évében, de minden bizonnyal 1015 előtt alapította: «a maga, neje, gyermekei és az egész ország üdvösségére», valószínűleg görögnyelvű bazilita apácák számára, a veszprémvölgyi kolostort és azt dús javadalmakkal látta el. A fent nevezett öt helységen kívül még a balatonparti Paloznakot, Padragot, ezenkívül néhány dunaparti községet is adományozott nekik, összes népeikkel, erdőkkel, vizekkel vadászati és halászati jogokkal. Szár-

berényben magában 48 telek volt, köztük hat halászé. Kálmán király ezt az adományt 1109-ben átírta latin nyelvre és megerősítette újabb szerzeményeiket is. Magánosok is, így a Kővágóörsi, 1400 óta Battyánynak nevezett felsőörsi birtokos család 1402-ben gazdagította az apácákat a Balaton mellett Alsóörsön, Lovason, Balatonfőkajáron, Egyházas-Zamárdon fekvő birtokokkal. A bazilita apácákat utóbb bencések, majd — IV. Béla idejében — ciszterci apácák váltották fel.

A tatárjárás alatt igen sok kárt szenvedtek, kolostoruk s más épületük is elpusztult. Fennmaradt IV. Béla rendelete, melyben meghagyja a bakonyi ispánnak, hogy az apácáknak a bakonyi erdőből adjon annyi fát, amennyi építkezéseikhez szükséges. De mivel a helyreállításhoz nem volt elég pénzük, ezért Katalin főnőknő eladja Alsóörsön levő birtokukat erdővel, *balatoni halászzal* együtt 4 márkáért Márton örsi prépostnak. A fejevári káptalan 1328. évi jelentése szerint az apácáknak Szárberényben 700 hold szántóföldjük, réjük, legelőjük és *halászó helyük* volt, továbbá 37 jobbágytelkük és 63 hold berkük, ezenkívül a Balatonból hosszában 70 hold. 1387-ben Paloznak s talán Csopak (Sopuk) is még az övék, de később a veszprémi káptalan birtokába jutott és az apácák sohasem tudták már visszaszerezni, mert nem volt meg a határjáró oklevelük.

Az 1488. évi veszprémmegyei adólajstrom szerint a Balaton mentén és a megye egyéb részein még mindig 9 helységben voltak birtokosok. Sándor és Mára falvak ekkor még egészen, Lovas részben az apácák birtoka volt. Népeket már Kun László kivette a megye hatósága alól, V. László pedig 1455-ben megerősítette kiváltságait, sőt pallosjogot is adott nekik a birtokaikra.

Mikor a mohácsi vész utáni években a török a Balaton vidékét elérte, a kolostort végpusztulás fenyegette s az apácák menekülni voltak kénytelenek. A veszprémi püspök is erőszakos, hatalmaskodó ember volt ez időben (Kecsethy Márton, ugyanaz, aki a sümegi várából 1538-ban megrohantatta Tátika várat és onnan a gersei Pethők, a rokonság, a nemesek és egyházak itt felhalmozott kincseiből 100.000 frt. értéket elraboltatott), aki a káptalan jörségeit sem kímélte s az apácák birtokait is megdezsmáltatta embereivel. 1540 körül a török már Veszprém környékét sarcolta, úgy hogy a káptalan tagjai is Egerszegre menekültek. 1552-ben elesett Veszprém, melynek 388 háza földig leégett. Ekkor hamvadt el az apácakolostor is. Az apácák már ekkor Körmenten voltak, filiális kolostorukban, mely körül kertjük és kevés földjük is volt.

A Balaton és Veszprém körüli falvak az egyré jobban megerősített Várpalota védelmére szorulnak és a várurak, Podmaniczky János és Rafael kezére kerülnek. Nemcsak az apácák, hanem a püspök, a káptalan, a zirci apát s a fehérvári konvent falvai is, Mórától Simontornyáig közel száz helység a híres törökverő palotai kapitányt, Thury Györgyöt uralta. Így a szegény apácák nem élvezhették szép balatoni birtokaik, de legkevésbé a *halászatnak* hasznát. A tihanyi és veszprémi királyi kapitányok, Gyulaffy László, Thury Márton is sokszor megkárosították az apácák jörségeit; a fegyveres védelemért magas árat kellett fizetni a birtokosoknak. Egyik-másik birtokukat, így Paloznakot, Lovast végkép el is vesztették az apácák. Ezért Miksa királyhoz fordultak Körmentről védelemért. 1565-ben a király meg is erősíti az apácákat a szent királytól nyert birtokaikban és meghagyja a zalavári konventnek, hogy az apácákat új adomány címén iktassa a birtokukba. Ezt az oklevelet 1582-ben Rudolf is átírta.

De mindez nem sokat használt ezekben a vérzivataros időkben, különösen azért nem, mert ekkoriban a veszprémmegyei jobbágyoknak kétfelé, töröknek is, magyarnak is kellett adóznia. Így érthető, hogy mind többen szökdöstek el békésebb tájakra, hogy kivonhassák magukat a terhek alól. Az 1617. évi urbárium szerint az apácáknak Szárberényben 20, Kenesén és Mámán 16, Kajáron 13, Sándorban 12 egész telkes jobbágyuk volt. Az apácák nem terheltek meg túlságosan a jobbágyaikat. A gabona kepéje után 2 köből, a szőlő holdja után egy kappan, egy liba és két köből zab volt a járandóság, ezenkívül a bortized. A

kenesei, sándori és berényi jobbágyok még 12 nagy halat tartoztak beszoállatni Szent György napra. A mézárszék joga is az apácákat illette. De Kenesén pl. a szultán részére is kellett az egész falunak 17 frt-ot, a török földesúrnak sessionként 3 frt-ot és mindenből tizedet adni. Mivel pedig a török közelebb volt s az intézők sem voltak megbízhatók, így a Körömdre szorult apácák egészen elszegényedtek és lassanként el is széledtek. 1620-ban már csak egyetlen apáca volt a kolostorban.

1624-ben II. Ferdinánd elhatározta, hogy jezsuitákat telepít Győrbe az ifjúság oktatására és a kath. hit erősítésére. Dallos Miklós győri püspököt bízta meg a letelepedés előkészítésével és ő vásárolt is házakat és telket a rendház és gimnázium céljaira. A jezsuita kollégium felépítésére és fenntartására azonban javadalomról is kellett gondoskodni s ezért a püspök javaslatára a kihalóban lévő lébenyi bencés apátság és a körmendi, azelőtt veszprémvölgyi apácák dunántúli birtokait adományozta a király a győri «vörös barátoknak» (rubri fratres). A jövedelem kezelését egyelőre Dallos püspökre, 1629 után a veszprémi püspökre bízta a király. III. Ferdinánd 1638-ban megerősítette az apja által a jezsuiták részére tett adományokat, melyek a Balaton mellett Szárberény, Máma, Sándor, Kenese és — részben — Kajár faluból állottak. A szent király oklevelével adományozott Paloznakot a jezsuiták is hiába igyekeztek a veszprémi káptalantól visszaszerezni. Mikor a jezsuitákat birtokukba iktatták (1639), Csittény már csak pusztta volt, de Máma és Sándor még mint önálló falvak szerepelnek. Máma községhez tartozott a fűzfői vám is. Kajárnak csak kb. fele volt az apácáké, ezt is a korábbi birtokok bakonybéli apattól kapták cserébe egy másik birtokért, de az apácák, most már a jezsuiták kajári birtokához tartozott Akarattya pusztta is.

A vörös barátok alapos körültekintéssel szervezték meg a balatoni szép birtok igazgatását. A Győrben székelő rektor legfőbb irányítása mellett intézők (provisores) és gazdatisztek (officiales) kezelték a jóságokat és a bevételéről pontos számadással tartoztak minden évnegyedben. A tizedeket aprólékosan ellenőrizték, még a kappanok, libák, récék utánit is. A makkoltatásról, nádások, rélek hasznáról is részletes elszámolások maradtak ránk az Orsz. Levéltárban. Az első részletes urbáriumot 1646-ban dolgozták ki és 1666-ban kibővítették. Eszerint az egésztelkesek 80, a féltelkesek 40 dénárt fizettek évenként két részletben. Az adón kívül tizedet is adtak «mindenből», így szőlőből, mustból, borból, gabonából, zabból, kölesből, báránnyból, gidából és kasmehkből. Robottal is tartoztak, meg ingyenufuvarokkal. Karácsony és husvét táján tartoztak a földesúr számára vadászni és a balatoni falvak lakói saját hálóikkal halászni és a vad- és haljárandságot, utóbbiból csak a nagy példányokat jól beszoáll Győrbe kellett szállítaniok. A többi szolgáltatásokat helyszűke miatt itt mellőzzük, csak a Szárberény, Máma, Kenese, Sándor és Kajár falvak számára előírt halászati köteleket ismeretjük az eredeti urbáriális okmányból. Az első négy községre majdnem azonos szövegű az előírás:

«Kötelesek halászni a Balatonban saját hálóikkal és mind az egész, mind a féltelkesek minden évben a negyvennapos böjt előtt három szép nagy, jól beszoállt halat tartoznak a kollégium számára leszállítani» (tres pisces bonos et magnos, bene salitos... advehere).

Balatonszárberényi jobbágyaitól kifejezetten jégi halászatot követel a rektor (piscantur sub glacie) és ugyancsak minden egyes egész- vagy féltelkestől a böjt kezdete előtt három nagy halat. Még csak hat év előtt vették saját kezelésbe a balatoni birtokot, így nem ismerik eléggé a halfajtákat: innen magyarázható, hogy az első urbáriumban még nem részletezi a rektor a leszállítandó halféleséget.

A török földesúr is nyomasztó terheket rótt a falusiakra, úgy hogy nem egyszer egész falvak lakossága felkerekedett és más vidékre költözött. A török főleg aratás előtt mindent elkövetett, hogy a lakosságot maradásra bírja. Mindennél jobban beszél a fehérvári agának a keneseiekhez intézett jó magyar levele, melyet Harich után közlünk:

»En Durathirisz Fejérvári Jemingh agha, Tinektek szegény Kenesei Biráknak és Polgároknak imé küldöm ezen

hitlevelemet, melyben erősen fogadom Mahumethi Török hitemre, Uri emberségemre és Becsületemre, Szakállomra és esküszöm sóra, kenyérre, hogy csak jüjjetek haza, falutokba, szántsatok, vessetek, kapályatok, kaszályatok és takarjatok, senkitül semmit ne félljete, fejem fennállásig nem hagylak benneteket senkinek meg-háborgatni. Sőt még adótokat is megkisebíttem, tsak tугyam azonnal, hogy haza mentetek. Szályatok haza azért, ne bujdossatok szegények, ki előtt bujkáltok, ki bánt benneteket? Ennek nagyobb bizonyosságára adtam ezen Uri Pecsétes levelemet és Máthé János által kiküldöttem hozzátok. Csak jöttön-jöjjetek, semmit se félljete. En Török hitem szerint a Török részről felelek, már a Német részről nem felelek. De úgy értjük, hogy még attul se kell félnetek. Azért tsak szályatok haza. (Kivül:) Kenesei Biráknak és Polgároknak adassék ezen Uri Pecsétes Levelem valahol találtatnak.»

Ha aztán a lakosság hazatért és elvégezte a gazdasági munkáját, a török a természet fölött rendelkezni akart. A sándoriak pl. 1676-ban fenyegető levelet kaptak a fehérvári szandzsák-bégtől, hogy ne merészkedjenek a gabonájukat behordani, mielőtt a bég megvizsgáltatta volna, mert «Török hilemem megh száradtok a karókon.»

Mikor a török 1688-ban kivonult, eleinte a királyi harmincadosok vették a jezsuita birtokot is gondjaikba, és a győri rektor csak évek mulva tudta a bécsi udvarnál kieszközölni, hogy a kamara a falvaktól járó tizedeket visszaadatta. Csak tíz évig élvezhették a jezsuiták békésen a balatoni jóságok jövedelmét, mert a Rákóczi-korban az «ország ügyétől való elszakadások miatt» a fejedelem elkoboztatta a birtokaikat s mint fiskális jóságokat bérbeadatta. Tallián Adám vette bérbe az egészet 100 frt és 200 akó bor haszonbér fejében. Lehet, hogy tíz éves volt a bérlet, mert 1717-ből már megvan Hladky Ferenc (ma jól ismert győri név) rektor egyezséglevele és utasítása Török András balatoni intéző számára. 1719-ben pedig új urbárium lépett életbe, amely növelte és pontosabban körülírta az alattvalók terheit. Sándor és Máma már nem szerepel ebben, mint önálló község. Nem részletezzük az egyébként gazdaságtörténelmi szempontból érdekes urbéri tartozásokat, csak a két parti falu, Vörösberény és Kenese szolgáltatásainak 5. és 11. tételét iktatjuk ide, melyek halászati vonatkozásuk:

«A böjt idejére sózott Csukából és azokból a halakból, melyeket Fogasnak vagy Sülyőnek neveznek három darabot adnak (piscium Fogas et Sülyő vocatorum). Széjjegyzetben más írással ez olvasható: «Etiam plus dant» (ennél többet is adnak).

«A tónak a mi területünkhöz tartozó vizein fogott halaknak egyharmada a kollégiumot illeti, de mivel ezt Győrre szállítani nem tudják, ezt elengedjük azzal a feltétellel, hogy amikor és mialatt a földesúr vagy tisztjei a birtokot látogatják, egy vagy két hálóhúzást kell csinálni (unum vel alium Tractum Piscationis facere tenentur).»

Idáig ez a legrégebb (immár 223 éves) történelmi emlékün, mely a Fogasról, mint különleges balatoni nemeshalról megemlékszik. Ezután következik az a kb. 1730-ból származó, szintén kéziratosszövegben talált adat, melyet Bél Mátyás történelmi földrajzából közöltünk folyóiratunk 1940. évf. ában.

A balatoni birtokot Török András tisztartó — úgy látszik — teljes megelégedésre kezelte, mert 1731-ben jelentékenyen felemelték a conventio-ját. 160 frt. készpénzen kívül tekintélyes mennyiségű terményt kapott, ezen felül részesedést a tizedekből és harmadot a bírságokból. «Birsagium»-mal sújtották a jobbágyot a különböző kihágásokon kívül a káromkodásért is. A tisztartó most már két mázsa halat is kapott évente, 25 akó bort, fél q fagygyut és öt rőf szövetet is.

1733-ban változott az urbárium az alattvalók javára, mert — úgy látszik — nem tudtak az 1719-i felcsigázott követelésnek eleget tenni A baromfi-adót a keneseiek 30, a berényiek 25 frt-tal megváltatták. A halászat jogát a kollégium magának tartotta fenn és csak haszonbérbe adta a parti lakóknak: a keneseiek 50, a berényiek 40 frt bért fizettek a halászatért. A korcsmáért Kenese 2 q, Berény egy q fagygyut adott, mézárszékért az első 60, az utóbbi 25

frt-ot. A kajáriaknak a halászati hért, mivel messzebb laktak a parttól, elengedte Grim Ádám rektor.

Török András tisztartónak Madocsányi rektor több, mint 40 hold földet (ebből «két tuskés parrag darab föld irtani való, Akarattány, mely vagy 14 hold») is adott használatra. Ezeket 1765-ben megegyezés szerint a tisztartó «jobbágyikkal edgyütt» visszaadta a kollégiumnak. Ezt csak azért említjük, mert a megnevezett jobbágyok (Csuka András, Csuka Mihály, Ruzsás György), ezenkívül az okiratban szereplő Cseh és Bocsor Balatonfőkajáron és környékén ma is jól ismert ősi magyar nevet viselnek.

Közismert a történelemből, hogy 1773-ban XIV. Benedek pápa brévéje feloszlatta a jezsuita rendet, melynek Magyarországon 41 iskolája volt. Mária Terézia ez év szept. 20-án királyi bizottságot rendelt a rend vagyonának összeírására és átvételére, és az egész vagyont a kir. Tanulmányalapnak adományozta, mely ezzel a Vöröshérségtől Akarattányig terjedő Balatonpartnak és a velejáró halászati jognak birtokába jutott.

Amikor az 1888. évi XIX. tc. értelmében a Balatoni Halászati Társulat megalakult, annak 1890. július 18-án kelt alapszabályai 4. §-a értelmében az akkori m. kir. közalapítvány Kenese községhez tartozó vízbirtoka 5198, vöröshérsényi vize pedig 976 kat. hold kiterjedéssel szerepelt az első érdekeltségi kimutatásban. A balatonfőkajári vízbirtok akkor még az ottani közbirtokosság osztatlan tulajdonába volt belefoglalva. Hét évvel utóbb mérette fel a közalapítvány a veszprémi törvényszék útján a kajári közbirtokossági területet, melyből kerek 825 kat. hold illette meg a győri jezsuita kollégium jogutódját. Ezzel a közalapítvány balatoni vízterülete egy híjján kerek 7000 kat. holdra emelkedett. A legújabb kataszteri felmérés után a tanulmányalap mederbirtoka a Balatonfőn 6667 kat. hold.

Lukács Károly dr.

(Az első ugyanilyen című közlemény lapunk f. é. márciusi számában jelent meg. — A szerk.)

Őszinte szó egy fiatal tógazdához.

Ne higgye, kedves fiatal barátom, hogy élemedett komorra jött meg a harci kedvem. Én bizony szívesebben élnék békességben és ringatnám dédunokámat, ha lehetne, de lám újból és újból szót kell emelnem azok miatt a sérelmek miatt, melyek a magán-halkereskedelmet a közelmúltban érték és érik ma is.

Régen más világ volt, akkor eladó és vevő nem egyszerű üzletfelek voltak, hanem barátok, akik szoros összetartástól áthatva a kölcsönös bizalom és megbecsülés jegyében éltek és cselekedtek. Visszagondolok arra, amikor az Ön kellemes vidéki otthonában családja körében körülültük a kandallót és barátságunk melegétől is hevítve szölkünk terveket gyermekeink jövőjéről.

Milyen jólesett, amikor a kedves háziasszony anyai jóindulattal fogadta egyik vagy másik fiamat. A fiúk pedig, amikor hal-átvétel után hazajöttek, boldogan mesélték, milyen szeretettel és mennyi kedvességgel fogadták őket. Ilyenkor én lellem mélyéig átéreztem, hogy a kölcsönös megértés és egymásiránti tisztelet biztosítja nemcsak az új halásznemzedéknek, hanem az egész magyar halgazdaságnak jövőjét. Mennyire csalódtam! De ne gondolja, kedves barátom, hogy öregségemre érzélgős lettem. Nem! E leveletem csak azért vezetem be a múlt kellemes emlékével, hogy ezzel letompítsam a tollam hegyére kívánczó keserűséget és mondanivalómat a régi barátság köntösébe burkolva adhassam elő.

Ami most mondok is, a barátság jegyében mondom. Az idén, a régi magán-halkereskedelem nem tudott megfelelő mennyiségű élő pontyhoz jutni, jóllehet az árak meg voltak állapítva, tehát más sem adhalott többet, mint ő maga. Igaz, hogy egyes tógazdáknál rossz volt a termés, de általában indokolatlan mellőzésnek volt kitéve. Ezt a magán-halkereskedelem joggal rosszhíven veheti, ha szem előtt tartjuk mily fontos szerepet töltött be a magyar mesterséges haltermelés fejlődésében. Ott állt a magyar tógazdaság születésénél, ringatta bölcsőjét, gyámolította, hogy

megizmosodjék. És ha ez most erejének tudatában, a háborús kedvező konjunkturák alatt azt hiszi, mellőzheti a régi kereskedelmet, akkor nemcsak halátlan, de rövidláló is. Mert ha a béke beköszönt, a mostan egy táborban álló országok és nemzetek közt az önellátási rendszer meg fog szünni: a magyar magán-halkereskedelemnek módjában lesz a természetadta halakat piacra hozni, legyen az akár a folyamok és belvizek vagy a tenger mérhetően hozama.

Ha most béklyót is rak a háború az egyéni kezdeményezésre, a béke majd felszabadítja s a magánüzem megint érvényesülni fog és úgy, mint azelőtt, a gazdasági élet gerince lesz, ezzel a gondos kereskedőnek számolnia kell. Fűrészelve a jövőt, kezembe akadt pl. egy kalonai szolgálatot teljesítő német halászmester jelentése Közép-Oroszország halászati viszonyairól. Ez az írás különösen a folyami halászati lehetőségeket mondja eszményieknek, amire magam is rámutattam.

Tudjuk, hogy Oroszország az első nagy háború előtt elárasztotta halával egész Európát, különösen Ausztriát és Németországot. Evvel kell számolnunk a jövőben is, annál is inkább, mert az egész terület német gazdasági vezetés alá kerül és így alapos megművelésére számíthatunk.

De necsak a jövőbe nézzünk. Sokat tanulunk a múltból is. Ha a renaissance nagykereskedők névsorát előveszünk, ott látjuk, hogy csak néhányat mondjak: a Medici, Sforza, Strozzi, Fugger, Welser, Paumgarten, Melem, Rehlinger, Imhof, Gresham, Thurzo családokat, akik képzeletünket messze túlhaladó kereskedői tevékenységet fejtettek ki. Nemcsak a gazdasági életet irányították, hanem politikai befolyást is gyakoroltak. Az ő pénzükön választottak császárt, királyt és fejedelmeket. Ők szabták meg, lesz-e háború vagy nem, aszerint adtak pénzt, vagy nem. Fugger Jakab V. Károlyt levélben figyelmeztette, hogy «ne felejtse Felsőged, hogy ha én nem adtam volna pénzt, soha sem kapta volna meg a római császári koronát.»

A történelem e klasszikus kereskedői óriási vagyont szereztek, s ehhez mértén éltek, laktak. Fantasztikus összegeket költöttek házaik felépítésére, kívül belül való díszítésére. Nemcsak az irodalmat és művészetet pártfogolták, de jótékonyaságot is gyakoroltak. Fugger Jakab egész városrészt építtetett Augsburgban a szegények részére, akik egy lakásért évente egy forintot fizettek.

A nemzetközi kulturális és gazdasági érintkezés a nagykereskedők kezében volt. Bejárták ők nemcsak egész Európát, hanem elmentek a messze Keletre is. Egész hajórajokat építettek és szereltek fel, hogy elhozzák a távoleső világrészeknek, köztük az újonnan feltárt Amerikának kincseit is. Ha az akkori közlekedési viszonyokat vesszük tekintetbe és az utazás veszélyeit, hámulnunk kell ezeknek az embereknek energiáját és munkateljesítményét.

Ön, kedves fiatal barátom, azt fogja mondani, hogy mi köze van mind ennek a magyar halhoz? Igenis, van! Van azért, mert látjuk belőle, hogy kereskedelem nélkül nincs gazdasági fejlődés, ennek hiányában nincs kultúra. Kereskedelem nélkül ki vagyunk kapcsolva a nemzetközi érintkezésből, magunkra maradunk és — mert mi magyarok egymással nem férünk meg — elpusztulunk.

A gazdasági élet feladataiból a magyar halkereskedelem mindenkor kivette a maga részét. Soha fáradságot nem sajnált, hogy a magyar halnak piacot szerezzen. Aldozatoktól sem riadt vissza. Ezért akár mily kis atom is a magyar halkereskedelem a nemzetgazdaság nagy közösségében, mégsem kívánatos kihagyni abból a láncból, amely kell, hogy összefogjon bennünket abban a törekvésben, hogy ha eljön a béke, az újjáépítésben hozzájussunk a bennünket megillető szerephez.

Ezek a szempontok vezetnek, kedves fiatal barátom, amikor figyelmét felhívom, hogy mint mindenkor mindenben, úgy a halkereskedelemben is, a magánüzem az, amely szolgáltat pilléreket annak a nagy épületnek, amely otthont ad az államnak, a társadalomnak és az egész emberiségnek.

Végül hangsúlyozom, hogy mi nem kenyérért harcolunk, noha ehhez jogunk van: mi a magyar halgazdaságot igyekszünk szolgáltni, mely a régi törvényes halkereskedelem

pusztulásával maga is elsovadt. Ez volt a mi hivatásunk a múltban és lesz a jövőben is.

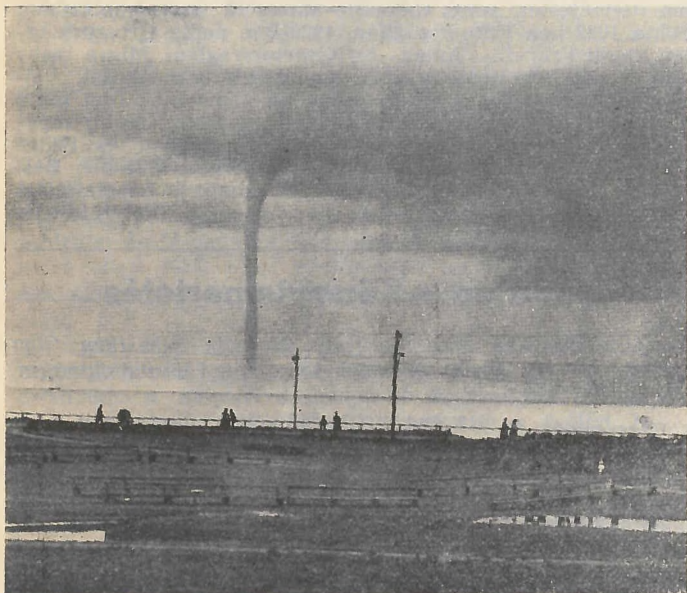
Budapest, 1942 július hó.

Zimmer Ferenc
halászmester, keresk. főlanácsos.

Haleső Tarpán 1942. május 15-én.

A «Halászat» legutolsó számában Unger Emil igazgató úr megemlékezett az 1934 évi tarpai haleső megisméllődéséről. Idén május 15-én Tarpán, alig egy kilométer távolságban a nyolc év előtti haleső színhelyétől, az aznapi zivataros esőből származó pocsolókban nagymennyiségű *kurta-baing-ot* (*Leucaspius delineatus*) találtak, amint arról Kabáczy Ernő ny. árvaszéki elnök úr volt szíves értesítést küldeni.

Az 1934. évi tarpai haleső alkalmával uralkodó időjárási helyzetről Dr. Aujezsky László számolt be az «Az Időjárás» c. folyóiratban (1936. évf. 55-57 old.) és megállapította, hogy a halesőt megelőzően északkeleti—délnyugali fekvésű időjárási front vonult át az országon, útjában zivataros esőket okozva és mérsékelt lehűlést hozva magával. Az újabb haleső idején az időjárási helyzet nagyon hasonló volt a nyolc év előttihez. Május 15-én ugyanis hatalmas zivatarokat, helyenként 50—60 mm-es csapadékat adó felhőszakadásokat okozott a nyugatról felvonuló zivatarfront. Az itt lévő erősebben felmelegedő szárazföldi légtömegeket nyugatról beáramló hűvös tengeri levegő váltotta fel. A zivatarok éppen az ország északi felében vol-

Víztölcsér Cottage City mellett 1896. augusztus 19-én.

tak a leghevesebbek és ott jártak a legnagyobb mennyiségű csapadékkal. Az ilyen időjárási helyzet nagyon kedvez az aránylag kis átmérőjű viharforgatok (légtölcsér, felhőtölcsér, víztölcsér, tornádó) kialakulásának.

Ezek a nem egyszer bámulatos erő kifejtésre képes és néha pusztító, romboló hatású légörvények a zivatarfrontok mentén keletkeznek. Itt, a meleg és hideg légtömegek határfelületén jön létre a Wegener szerint esetleg az egész zivatarfelhő hosszában végigvonuló, néha több kilométeres, tulajdonképp vízszintes tengelyű légörvény, amelynek nek csak a vége hajlik le függőlegesen a földfelszín felé. Az örvénycső belsejében kicsi a légnyomás, igen ritka a levegő és hosszanti irányában rendkívül erős szívóhatás érvényesül, a tengely körül pedig a befelé törekvő levegő áramlik örvényszerűen hihetetlen sebességgel. Az örvénylés tehát az örvénylő levegőben keletkező felhőtölcsér miatt lesz láthatóvá, vagy azért, mert az örvénytölcsér szívó hatása a talajról rengeteg port, apróbb-nagyobb tárgyakat, a vízfelületekről pedig vízszlopot ragad fel és

visz fel esetleg több km. magasságba. Ezeket a felkapott tárgyakat elhurcolhatja magával nagyobb távolságokra is. Ha folyó, vagy állóvíz felett rohan végig a forgatag, felszippantja a vizet, érdekes haladó víztölcsér keletkezik. Esetleg a benne lévő állatokkal együtt szívja fel a vizet és azokat a felvétel helyétől igen messze ejtheti le.

Természetesen az ilyen viharforgatag sokféle erősségi és fejlettségi fokozatban jelentkezhetik. Előfordul, hogy a zivatarfelhő szélén elefántormányként lenyúló felhőtölcsér le sem ér a földre, csak a magasban halad tovább. Máskor leereszkedik a talajig a tölcser, a benne kavargó levegő bizonyos útvonalon házakat rombol le, százados fákat tép ki tövestül, azután ismét felhúzódik a felhők közé, hogy egy útdarabot megkímélve a pusztítástól 100—200 méternyire megint a talajra lenyúlva folytassa romboló munkáját. A felhők között maradó és csak érdekes látványnak számító felhőtölcsértől vagy a kis víztölcsérek emelő, de egyéb kárt rendszerint nem okozó légörvénytől a falvak népét hajléktalanná tévő, az erdőben 50—100 méteres szélességű utcát vágó kifejlett tornádóig erősödhetik a viharforgatag ereje. Hazánkban szerencsére ritkák a teljesen kifejlett nagyerejű tornádók, amilyenek az Egyesült Államokban évente dollármilliókkal felbecsülhető károkat okoznak, de azért van néhány szomorú emlékünknélünk is, az 1894 évi novskai tornádóról, amely vasúti kocsit emelt a magasba s erdőt tarolt le, a bálványosvár-aljai tornádóról, amely templomot rombolt (1912) s az 1924. évi biai tornádóról, amely ledöntötte egy gyár kéményét. Ellenállhatatlan elemi erő a tornádó. Erősen kifejlett tornádóban észlelték, hogy még súlyosabb, több kilós felkapott tárgyak is 50 kilométer távolságban estek le eredeti helyüktől. Ez a tapasztalat magyarázza meg, hogy vízfelületektől távol vízi állatok hullhatnak le a felhőből, esővel, jégesővel, vagy ezek nélkül is. A tárgyak vagy állatok lehullása azt jelenti, hogy a hely felett már kimerült az örvény energiája, az örvénylés elgyengült. Apró békákat, halak hullása ezért nem természetellenes, csak ritka jelenségek; egy ízben Budapesten vizisikló esett le felhőszakadás alkalmával.

Régebben, amikor a közönség és a nép a Meteorológiai Intézetet és annak működési körét nem ismerte úgy, mint ma, az ilyen érdekes események többnyire elkerülték a megörökítést, amióta azonban a műveltség terjedt és a rádiós hírközlés is népszerűbbé s ismertebbé tette az Intézetet és annak munkáját, az ilyen érdekes eseményekről már igen sok jut illetékes szakemberek tudomására. Az utolsó két évben sokkal több felhőtölcsérről, tornádóról, porsőről, hékaesőről szóló bejelentést kaptunk, mint a megelőző 40 esztendőben összesen. Nem valószínű, hogy ezek az érdekes jelenségek most nagyobb számban forduljanak elő, mint régebben, csak az említett okok miatt gyakoribbak a bejelentések. Érdekes, hogy hazai víztölcsér-észlelésünk például csak a Balatonról ismeretes, fényképünk pedig magyarországi víztölcsérről még egyetlenegy sincs, pedig bizonyos, hogy többi álló és folyóvízeinken is sokszor előfordult ez a tűnemény. Igaz, hogy kisebb terjedelmű vizeink mellett ritkán esik egybe művelt észlelő jelenléte a fenyegető rossz időben fellépő víztölcsérről éppen felhőszakadás, zivatar, jégeső alkalmával, amikor mindenki fedett helyre igyekszik. Dr. Bacsó Nándor.

A pézsmapocok. (Fiber zibethicus)

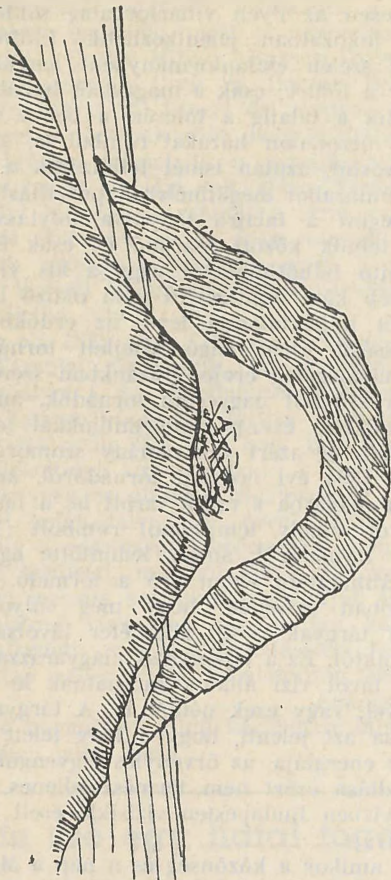
Írta: Vásárhelyi István.

Északamerikai őshazájában elterjedési köre igen nagy. Az északi szélesség 30 és 69 foka között fekvő területeket lakja. Erről a nagy területéről több alfaja ismert. Maga a törzsalak a fakó pézsmapocok (Fiber zibethicus L.) az Egyesült-Államok s Kanada nagy részét lakja. New-Jersey és Delaware államokban a nagy s finom mélyfekete prémű fekete pézsmapocok (Fiber zibethicus niger Barras.) él. Labradorban a Fiber zibethicus aquilonius Bangs. Míg Ujjfundlandban a Fiber zibethicus obscurus Bangs tenyészik. Mind kettő nagyon sötétszínű s finom szőrű prémet szolgáltat. Csak aránylag ritka. A Hudson-öböl környékén pedig a kisebb-termetű sötét s jóminőségű prémet szolgáltató Fiber zibethi-

cus hudsonius Prebl található. Alaska északi részén él a legkisebb termetű rövid, finom sötéten ezüstözött prémű Fiber zibethicus spatulus Osgovd. Florida belsejében, az Indián folyó mellékének sós pusztáin pedig a kiválóan finom gerezniát szolgáltató kerekfarkú pézsmapocok (Neofiber alleeni Trus.).

8. kép. A vízbe épített pézsmapocok kunyhó.

Észak-Amerikában a pézsmapocok igen jelentős közgazdasági tényező s jelentékeny hasznót is hajt. Hiszen évente kb. 16–18 millió darab bőr kerül forgalomba. Ennek megfelelően védik is. Az Egyesült-Államokban, Kanadában vadászatát a törvény szabályozza. Fogási ideje vidékenként úgy van megállapítva, hogy mindig a legjobb minőségű prémet zsákmányolhassák. Sajat területén a természetű tövényekben, vagy gátak, töltésekben károkat okozó állatokat azonban mindenki s mindenkor szabadon pusztíthatja. A prémet szolgáltató állatok zöme ugyanis emberi településektől távol fekvő, érintetlen ősmocsarakban él, hol a prémvadász csak akkor keresi föl, mikor prémje legértékesebb. De nemcsak vadászati idejét, hanem elejtésének módját is törvény szabályozza. Az állatkínzó vascsapdákat a fogásból teljesen kizárták s az ilyenekkel dolgozó vadászt szigorúan megbüntetik, csapdáit pedig elkobozzák. Ezenkívül a téli pocokfészek elpusztítását is büntetik minden államban. Különösen Kanadában hajtják ezeket a törvényeket szigorúan végre. Külön motoros csónakkal felszerelt vízrendőrség ügyel erre. A törvény meghozatala után hajórakományszámra kobozták el a tiltott fogóeszközöket. Ezért ma már mindenütt elevenfogó, vagy azonnal ölő csapdákat használnak. Mindenesetre igen vigyáznak arra, hogy az értékes prém meg ne sérüljön. Ezért lőfegyverrel nem is igen vadásszák.

A pézsmapocok fogásának nagy mesterei a benszüllött indiánok. Egyes vidékeken, ezeknek a már igen megfogyatkozott, más prémet szolgáltató állatok mellett egész évi megélhetésüket biztosító, majdnem egyedüli keresetforrásuk a pézsmapocokvadászat. A prém értékesítése mellett ú. i. még húsát is elfogyasztják, sőt nyári használatra füstölik és sózzák is. Húsát régebben kizárólag csak az indiánok és prémvadászok ették. Ma már azonban nagyobb városok piacán is megjelent s mint lápi nyúl (marsh rabbit), vagy tisztított pézsma pocok (dressed muskrat) általános közkedveltségnek örvend, úgy frissen, mint füstölve, vagy sózva pláne a szegényebb néposztály körében. Egyes vidékeken meg pláne bőjtí eledelnek tekintik. Így prémjén

kívül, a közfogyasztásra kerülő húsával is tetemes jövedelmet biztosít.

A kereskedelembe kerülő pézsmapocokbőrök nagy százaléka ma már bizonyos külterjességgel tenyésztett állatoktól kerül ki. Ez a tenyésztés csupán annyiból áll, hogy a vállalkozó, vagy megvesz, vagy hosszabb időre bérbévesz, valami egyébként értéktelen, semmi hasznót nem hajtó mocsaras területet. Rendszerint igen olcsón. Ha itt él már pézsmapocok, akkor azt védi. Ha pedig nincs, akkor megfelelő számú tenyészállatot bocsájt ki s őriztetni addig, míg kellő számra fölszaporodik s fogása hasznohajtóvá válik. A törzsállomány érintetlenségét azonban mindig szemelőtt tartják. Az ilyen primitíven kezelt prémtelep elég szép s állandó jövedelmet biztosít tulajdonosának.

Az elejtett állatokat nem egységesen nyuzzák. Egyes államokban a bőrt a combok között hasítják föl s kifordítva hozzák forgalomba. Míg másutt a szájon keresztül nyuzzák, s mint zsebalakú bőrt értékesítik. A kikészített bőrröknél külön kezelik a hát, has és pofaprémeket. A bőrök egyrészt természetes színben használják, mert így is teteszetős prémet szolgáltató. Másik részének fedőszőreit pedig elektromos úton eltávolítják, festik s értékesebb prémek utánzására használják. Legértékesebbek a koratavaszi gereznek, mikor még az állat teljes téli szőrzetében van. Az ilyen húsfelőli oldala világos színű, míg a vedlésben levőké zöldfoltos.

A prémek nagy részét Amerikában használják föl. Londonba csupán 6, Lípcebe pedig kb. 1 millió bőrt küldtek.

Amerikában tehát a pézsmapocok inkább hasznohajtó, mint káros állat. Prémjének, húsának értéke sokszorosan fölmúlja azt a kárt, amit esetleg természetű növényekben, vagy gátak, töltések aláaknázásával okoz.

A mindinkább fokozódó prémkereslet Európa érdeklődését is fölkeltette a pézsmapocok után. Így 1905-ben legelőször Csehországban, a Prága melletti Dobzsisi uradalomban telepítették meg Colorado-Mansfeld grófnő birtokán. Utána 1922-ben Finnországban, 1928-ban pedig Oroszországban, majd Francia-, Angol- és Németországban. Míg a cseh-finn, orosz- és németországi telepítések szándékosak voltak, addig Francia- s Angolországban a ma élők ősei mind prémtenyésztőtelepekről megszőköttek voltak. Később megjelent Alsó-Ausztriában, Szász-, Bajorországban és Sziléziában is. 1932-ben már eléri Württenberget, 1934-ben Belgiumot, 1935-ben pedig a svájci Jurában is megtalálják. (Folyt. köv.)

Irodalom—Könyvismertetés

A BALATON ELETE. *Entz Géza és Sebestyén Olga könyve.* A K. M. Természettudományi Társulat kiadása. Budapest, 1942.

A halász a vízi élet körforgalmának úgyszólván csak egyik láncszemét látja, s ez a láncszem az ő szemében: végeredmény. Nem kétséges azonban, hogy a vízi élet nem állapot, hanem folyamat, melynek egyes, kezdetben legjelentéktelenebbnek látszó történései is a lánc szemeihez hasonlóan illeszkednek egymásba. S minthogy a hal, vagyis a halász szemében a végeredmény is szorosan egymásba illeszkedő történések egyik láncszeme, az is bizonyos, hogy a korszerű halász igyekszik megismerni azt a folyamatot, amely a — halhoz vezet.

Szinte példa nélkül áll, még az egyetemes tudományosságban is, az a szoros kapcsolat, amely a vízi élet tanulmányozásának terén a szorosabban vett tudományos kutatások és a gyakorlati élet között fennáll. S ebből a kedvező kapcsolatból külön tudományág: a vízi élet tana, tudományos nyelven a hidrobiológia fejlődött ki. Ez a tudományág csak része annak a másik, még nagyobb tudománynak, amelyet környezettannak (ökológia) nevezünk, s amely az összes életközösségek összefüggéseit, folyamatait vizsgálja. Azt jelenti ez a szó, hogy ma már semmi-féle élőlényt nem vizsgálunk önmagában, hanem a szerves környezet és a szerves élet összességébe beleillesztve mérlegeljük életének körülményeit, folyamatait. Ebből a szempontból tekintve a víziállatok s köztük a halak, rendkívül szerencsés tárgyai a kutatásnak, mert a vízi életterek, igen jellemző vonásainál fogva, az ember számára hozzáférhetőbbek, mint a szárazföldiek. Igaz, a halat ritkán látjuk, s szokásainak megfigyelése sem könnyű dolog, de bizonyos az is, hogy a szárazföldi állatok egy része elrej-

tőzik, másik része pedig elszalad s így vonja ki magát a kutató éber tekintete alól.

Középeurópa legnagyobb vízfelületű tavának a Balatonnak jelentőségét a fent vázolt szempontok szerinti kutatások számára kutatóink világviszonylatban is elég korán felismerték, de az igazi hidrobiológiai munkásság aránylag későn indult meg. Az 1891-ben megalakult Balaton-Bizottság munkájának eredményeképpen 1897 és 1918 között «A Balaton Tudományos Tanulmányozásának Eredményei» címen hatalmas kötet sorozat jelent meg, amely a magyar tudományosság egyik nevezetes állomása. Id. Entz Géza, az állattani kutatások vezetője azonban hangsúlyozta, hogy az állatvilág tisztán leíró és rendszerező tanulmányozásával szemben a biológiai kutatás, ami egyet jelent az élőlények között fennálló sokféle kapcsolat és a folyamatok tanulmányozásával, háttérbe szorult, illetőleg akkor még ki sem alakult hazánkban. Ő vetette fel először 1897-ben a «tóparti laboratórium» eszméjét, majd id. Lóczy Lajos tért vissza erre a kérdésre 1921-ben s 1926-ban a Magyar Nemzeti Múzeum szervezésében létesült az első ilyen laboratórium Révfülöpön. Ezeket a kezdeti próbálkozásokat aztán betetőzte a Gróf Klebelsberg Kunó elgondolása szerint Tihanyban létesült Magyar Biológiai Kutatóintézet, melynek főcélja a Balaton életének kutatása lett. Az itt folyó munkáról «A Magyar Biológiai Kutatóintézet» Munkái»-nak az idén már 14-ik kötete számolt be. Az 1940-ik évi 12-ik kötetben került a nyilvánosság elé a Balaton életének első összefüggő, összefoglaló feldolgozása, ugyancsak Entz és Sebestyén tollából s az ebben a munkában lefektetett eredményeket kívánják a szerzők a K. M. Természettudományi Társulat által kiadott «A Balaton élete» című munkájukkal még szélesebb rétegek számára is hozzáférhetőbbé tenni. Ez a szép, élvezetesen megírt és gazdagon illusztrált könyv alapjában véve összefoglalása és bírálatos taglalása azoknak a részleteredményeknek, melyek számos bel- és külföldi buvár főként tihanyi munkásságának köszönhetőek. Hasonló tehát a célja, mint idősebb Lóczy Lajos ama munkájának, melyben 1920-ban a Balaton Bizottság kutatásainak eredményeit ismerlette («A Balaton földrajzi és társadalmi állapotainak leírása»). Csakhogy az azóta eltelt több mint 20 esztendő alatt éppen a Balaton élő világáról való ismereteink fejlődtek rohamlépésekben előre.

Entz és Sebestyén munkája nem csupán élvezetes olvasmány, de egyben hasznos kézikönyv is, melyből az érdeklődő a Balaton élővilágával kapcsolatos kérdésekről újra meg újra tájékozódhatik. Ismerteti a Balaton tulajdonságait a vízi élet szempontjából, részletesen leírja a táplálék-forgalmat, az egyes élőhelyeket (nyílt víz, parti öv, fenék, stb.) foglalkozik a Balaton életében időnként beálló változásokkal, a tó környékével, összehasonlítja a Balatont más tavakkal, végül pedig történeti áttekintést nyújt a kutatásokról és rendszeresen ismerteti a Balaton növény- és állatvilágát Táblázatos kimutatást találunk a munkában a Balaton és környékének halfajairól, valamint azok eredetéről. De az egyes élőhelyeket is sűrűn példázzák a szerzők halakkal, amiből a halász gyakorlati útbaigazítást is nyerhet.

Entz és Sebestyén munkája eredeti és magyar; legnagyobb jelentősége abban áll, hogy az általános tudományosság ismereteit honi tájra, a magyar föld, a magyar víz egy darabjára alkalmazza. És éppen azért válhatott ez a munka a honismeret egyik nevezetes könyvévé, mert az élő világot azzal a magyar tájjal való szoros összefüggéseiben tárja elénk, melyet megismerni legszentebb kötelességünk.

Dr. Rotarides Mihály.

*

E kiváló munkát minden magyar halásznak és a halászat meg a halászvíz iránt érdeklődő nagyközönségnek figyelmébe ajánljuk. Alkalmoszerűleg a kiadótársulat engedélyével szöveg-szemelvényeket is közöl majd belőle lapunk.

Dr. Unger Emil.

«TERMÉSZETES PISZTRÁNGOS VIZEINK HASZNOSÍTÁSA.» Irták: Dr. Mika Ferenc és Dr. vitéz Varga Lajos, Heincz Pál min. o. tanácsos előszavával. 107 oldal, műlapo-

kon 14 fényképmelléklettel. Budapest, 1942. Az Országos Halászati Egyesület kiadása. Ára 5 P. (Kapható az egyesületnél: V., Kossuth Lajos tér 11. sz. félemelet 56.)

A múlt hóban hagyta el a sajtót izléses könyvalakban a két illusztris szerzőnek az a munkája, mely lapunkban több mint két évig folytatólagosan jelent meg «Hazai pisztrángtenyésztésünk irányelvei és kilátásai» címmel. A munkának címe más lett, szövegében azonban lényeges változás nem történt, de a könyvben közlik a szerzők az általuk lelkiismeretesen felhasznált igen nagy bel- és főleg külföldi, szétszórtan megjelent szakirodalom teljes jegyzékét és el látták igen tetszetős képanyaggal is. Mivel lapunkban maga a munka jelent meg, amely tehát könyvalakban különnyomatnak tekinthető, tartalmának ismertetésétől itt el kell tekintenünk. Nem mulaszthatjuk el azonban annak hangsúlyozását, hogy halászati szakirodalomunk éppen pisztrángos hegyvidékeink hazatérése után egy nagyon időszerű, nagyon alapos, kiváló szerzők tollából való munkával gazdagodott. A könyv mindenki részére nélkülözhetetlen, tökéletes útmutatással szolgál, aki hazai — most már igen nagyszámú — pisztrángos természetes vizeink benépesítésének és helyes, okszerű hasznosításának kérdésével a gyakorlatban foglalkozni kíván, nemes haltenyésztésünknek a sporthorgászat útján való értékesítését tűzve ki céljaul. De nagy élvezettel olvashatja minden ilyen kérdések iránt érdeklődő sporthorgász és természetrajongó is. A munka olvasása nem-szakembernek sem okoz semmi nehézséget.

Dr. Mika Ferenc a legkiválóbb magyar ichthyológusok és pisztránghorgászok közé tartozik. Dr. vitéz Varga Lajos ezredes, egyetemi c. ny. rk. tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelezőtagja pedig európai hírű hydrobiológus. E lap szerkesztőjének nagy öröme, hogy e két kiváló szakembert termékeny cikkíróknak évek óta megnyerte, s ennek eredményeképpen az Országos Halászati Egyesület kiadásában kerülhet most forgalomba ez a kitűnő munka, melynek bizonyára igen nagy sikere lesz. Az izléses kiállítású könyv a váci Kapisztrán nyomdának is érdeme.

Dr. Unger Emil.

Ujdonságok—Vegyések

Személyi hírek. Kinevezések az Országos m. kir. Halélettani és Szennyvízvizsgáló Intézetnél. — A Kormányzó Úr Öfömlétsége f. é. június hó 30-án Budapesten kelt legfelsőbb elhatározásával a m. kir. földművelésügyi miniszter úr előterjesztésére dr. Maucha Rezső m. kir. mezőgazdasági kísérletügyi főigazgatói címmel és az V. fiz. osztály jellegével felruházott m. kir. mezőgazdasági kísérletügyi igazgatót és egyetemi magántanárt az V. fizetési osztályba m. kir. mezőgazdasági kísérletügyi főigazgatóvá legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.

A m. kir. földművelésügyi miniszter úr f. évi június hó 30-án dr. Woynárovich Elek m. kir. mezőgazdasági kísérletügyi asszisztent a m. kir. mezőgazdasági tudományos és kísérletügyi intézmények tudományos tisztviselőinek létszámában a IX. fizetési osztályba m. kir. mezőgazdasági kísérletügyi adjunktussá kinevezte.

Az intézetnek nagyérdemű, szakkörökben világszerte nagyrabecsült vezetőjét, és mellette annak legfiatalabb, törekvő és tudományos munkássága alapján máris ismert tagját érte ezúttal a jól kiérdemelt előlépés. Mindkettőjüknek a „Halászat“ valamennyi olvasója nevében is sok szerencsét kívánunk.

Arjegyzés. A Halértékesítő és Halbizományi rt. és Zimmer Ferenc halkereskedelmi rt.-lől nyert értesülés szerint 1942. évi június hó folyamán a nagybani halárak kg.-ként a következők voltak:

Élőponty (június 6-tól egységesen)	—	—	4.—
Jegelt ponty:			
kicsi	—	—	2.60
közép	—	—	3.—3.20
nagy	—	—	3.80
Prima fogas	—	—	4.50—6.30
II. osztályú	—	—	5.50
III. oszt.	—	—	5.—
IV. oszt.	—	—	4.80
Süllő prima	—	—	3.50—6.—
II. osztályú	—	—	5.—

III. oszt.	---	---	---	---	4.50
IV. oszt.	---	---	---	---	2.50—4.50
Harcsa (élő) 5 kg-tól	---	---	---	---	5.---7.---
2—5 kg-ig	---	---	---	---	4.---
1—2 kg-ig	---	---	---	---	3.---
Jegelt harcsa:					
kicsi	---	---	---	---	2.73
közép	---	---	---	---	3.50—4.50
nagy	---	---	---	---	5.---6.---
Jegelt csuka					
kicsi	---	---	---	---	2.---2.50
közép	---	---	---	---	3.---3.20
nagy	---	---	---	---	3.---3.50
Élő kárász	---	---	---	---	2.20
Jegelt kárász	---	---	---	---	1.40—1.60
Keszeg (kicsi)	---	---	---	---	0.80—1.20
„ (nagy)	---	---	---	---	1.40—1.80
Kecsege	---	---	---	---	4.---6.---
Márna	---	---	---	---	2.80—3.20
Jegelt compó	---	---	---	---	1.80—2.---
Balin és őnhal	---	---	---	---	2.---2.50

Gróf Jankovich Bésán Elemér HALNAGYKERESKEDÉSE.

Iroda :
Budapest, Ferenc József rakpart 17. Tel.: 186-299
Üzlet : 185-484
Budapest, IX. Központi Vásárcsarnok. Tel.: 185-273

Veszek 40 mázsa

5—10 dekás átlagsúlyu pontyivadékot,
őszii vagy tavaszi szállításra. Ajánlatot
Halgazdaság Velence
címre kérek.

SUMONYI TÓGAZDASÁG

Tóth József és társai HALKERESKEDÉSE

Folyóvízi és tavi halak
vétele és eladása nagyban és kicsinyben.
TELEFON : 185—740, BUDAPEST
IX., Központi Vásárcsarnok

TÓGAZDASÁG

berendezésére alkalmas területet keres, eset-
leg meglévők kibővítésére vállalkozik

ZIMMER FERENC

HALKERESKEDelmi R.-T.

BUDAPEST.

Telefon: 133-539, 185-448, 185-338, 181-679.

VESZÜNK!

7—10 dekás egynyaras, vagy 25—40 dekás
kétnyaras gyorsnövésű nemes pikkelyes
PONTYIVADÉKOT,
ab Balaton. Mennyiségi és minőségi át-
vétel bizottság által Siófok vagy Fonyód
kikötőben. Ajánlatok a
BALATON HALÁSZATI R.-T. SIÓFOK
címére.

Halászháló

puha inslég és kötél, hálófonal, parafa-alattóság,
rebzsinór minden mennyiségben kapható

Ádám Miksa Rt.-nál, Bpest.

Főüzlet: IV., Ferenc József rakpart 6—7. A Ferenc
József híd és Erzsébet híd között. Telefon: 18-59-65.

Fióközlet: VII., Thököly-út 16. szám. A Keleti pá-
lyaúdvár ind. oldalával szemközt. Telefon: 13-98-61.

BARTA LIPÓTNÉ HALKERESKEDŐ

TELEFON:
Iroda: 185—0—71.
Üzlet: 185—5—84.
BUDAPEST, IX., KÖZP. VÁSÁRCSARNOK

A lap kiadásáért felelős: Dr. Unger Emil.

Halbizományi és Halértékesítő Rt.

A Magyar Tógazdaságok Rt. kizárólagos bizományosa

Igazgatóság: Budapest, V., József-tér 8. Telefon: 18-09-21, 18-09-22.

Levél cím: Budapest 4, postafiók 271. Távirati cím: Tógazdaságok.

Telep és iroda: Budapest, IX., Csarnok-tér 5. Telefon: 18-56-36.

Elárúsítóhely: Budapest, IX., Központi Vásárcsarnok. Telefon: 18-56-36.

Szállítási iroda: Budapest, I., Budaörsi-út 87. Telefon: 26-87-16.

Megvesszük tógazdaságok egész haltermését, szállítunk a **Magyar Tógazdaságok Rt.** kezelésében
levő tógazdaságokból elsőrendű, gyorsnövésű egy- és kétnyaras tenyészpontyot,
anyapontyot, minden más tenyészhalat s megtermékenyített fogassülőikrát.

